

2006 Any Colom Català

Vè Centenari de la mort de Cristòfor Colom

**VI Simposi de la descoberta catalana d'Amèrica.
Comunicació.**

Presentació d'una nova línia d'investigació.

El primer art europeu a Amèrica: possible projecció del gòtic català.

Introducció.

A partir de la publicació del "*Cristòfor Colom. Príncep de Catalunya*"¹, d'en Jordi Bilbeny, i amb l'absència d'aportacions acadèmiques i historiogràfiques que contradiguin les tesis àmpliament documentades sobre la catalanitat de les formes jurídiques, administratives, tecnologia i l'organització política que es desenvolupa a l'Amèrica de la descoberta europea, sembla evident que cal, per part de la historiografia artística catalana, una revisió en profunditat d'aquest període artístic en terres americanes.

La present comunicació, presentada al 6è Simposi de la Descoberta Catalana d'Amèrica, no es pot considerar cap aportació historiogràfica ni científica, encara, sinó la presentació d'una proposta de línia d'investigació que parteix de les tesis dels estudis d'en Bilbeny i d'algunes pistes i senyals que apunten a una possible projecció del gòtic català al que serien les colònies de l'última fase

¹ Jordi Bilbeny. *Cristòfor Colom. Príncep de Catalunya*, Ed. Proa, Barcelona, 2006.

d'expansió de l'imperi o confederació catalana. El caràcter expansiu del gòtic català al llarg i ample de l'imperi mediterrani (Sardenya, Sicília, Nàpols, Grècia), fins als dominis més orientals (Rodes i Xipre) i l'especial perllongament temporal de l'estil gòtic en l'àmbit cultural català, són dos fets contextuals que basteixen la possibilitat d'aquesta continuació estilística catalana al Nou Món. És lògic pensar que la vinculació del gòtic català, especialment arquitectònic, amb la simbologia del poder i de l'estat català (ja que l'estil i esplendor polític coincideixen temporalment), pot ajudar a explicar el perllongament temporal del mateix estil i la voluntat d'exportació d'aquesta identitat arquitectònica per totes les colònies i dominis del monarca, també en el cas de les atlàntiques, i malgrat l'eclosió renaixentista.

Els dos gòtics arquitectònics europeus.

La clara diferenciació arquitectònica del gòtic castellà, altament dependent del gòtic francès, i del català (o occitano-català), que desenvolupa unes estructures i formes estilístiques pròpies i clarament diferenciades i només comparables amb el moviment horitzontal generalitzat de les fàbriques mediterrànies, és una premissa poderosa que ens ha d'ajudar a discernir sobre l'origen artístic de les almenys primeres construccions europees a Amèrica.

Resumeixen molt bé la qüestió els professors d'arquitectura de la Universitat Politècnica de Catalunya, J.L. González i Albert Casals, quan diuen:

“el primer en el temps va ser el gòtic canònic de l'Illa de França, que també, amb lleugeres variants, va ser el canònic a Alemanya, Anglaterra i als regnes castellans. Però, al marge d'aquest gòtic canònic, se'n va desenvolupar un altre al Llenguadoc, al sud de França, i en els dominis de la corona catalanoaragonesa, conjunt geogràfic que, per simplificar, qualificarem de mediterrani.”²

Així doncs, cal que ens preguntem: s'han confrontat mai els edificis gòtics americans amb aquests dos gòtics europeus? A quin dels dos ambients

² J.L. González i Albert Casals (gener-abril 2002). Article “La Sagrada Família i el Gòtic”. Web de l'Ajuntament de Barcelona (data consulta: gener 2007)
http://www.bcn.es/publicacions/b_mm/bmm58/bmm58_qc51.htm

arquitectònics europeus pertanyen? Al septentrional-castellà o a l'occitano-català? Pel que sembla, queden comptats edificis gòtics al continent americà. A la manca d'una recerca exhaustiva dels edificis americans des d'aquest punt de vista, en aquesta comunicació s'analitzarà bàsicament la primera catedral construïda al continent americà, Santa Maria La Menor de Santo Domingo, així com també es donaran notícies i pistes sobre altres edificis que podrien tenir orígens artístics gòtico-catalans.

La Catedral de Santo Domingo.

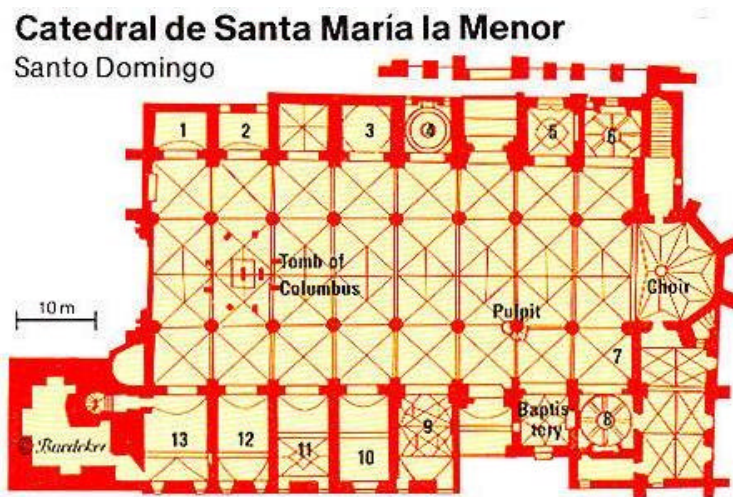
La primera versió de la catedral fou construïda a partir del 1514 a partir dels plànols de "Alonso de Rodríguez" i per voluntat del Papa Juli II. Aquest personatge també és l'autor de la Catedral de Ciutat de Mèxic, que al 1552 fou enderrocada per aixecar-hi l'actual. Segons sembla, les obres de la Catedral de Santo Domingo queden aturades i es reinicien el 1521 amb un nou projecte dels arquitectes Alonso González i Luís de Moya, o bé Luis de Moya y Rodrigo de Liendo, que serien d'origen castellà. Existeix més consens sobre el promotor de l'obra, que fou el bisbe de Santo Domingo Alexandre Geraldini. Algunes fonts donen l'autoria només a Alonso González i d'altres fan en Luís de Moya l'autor de la coberta gòtica. Al duet Rodrigo de Liendo y Luis de Moya també se'ls fa autors de la majoria de les primeres grans cases i palaus de Santo Domingo. Sobre l'origen, filiació estilística i antecedents arquitectònics de l'edifici, es parla genèricament de gòtic tardà i d'estils isabelí, plateresc, renaixement andalús i mudèjar. Un referent documental sobre aquesta qüestió data del 1512 i assegura que la Catedral de Santo Domingo fou feta a semblança de la de Sevilla:

«La Santa Iglesia de Santo Domingo se erigió en Catedral con licencia y bula del Papa Julio segundo; su data en los Idus de Agosto de Agosto de 1511; y la dedicó al misterio de la Encarnación del Verbo Eterno; y su edificio es una semejança de la Santa Iglesia de Sevilla.»³

³ "Erección de la Silla y Cabildo catedral de Santo Domingo, que hizo su obispo D. Fr. García de Padilla." Burgos, 12 Mayo, 1512. Gil González Dávila, *Teatro eclesiástico de la primitiva Iglesia de las Indias occidentales*, volum I, pàgines 258 y 259. Madrid, 1649.

És difícil imaginar a quina semblança es refereix el text; potser es refereix a un projecte desaparegut o és un afegit posterior al text, ja que més aviat es podria argumentar que les dues catedrals citades són oposades en les seves concepcions arquitectòniques.

La Catedral de Santo Domingo és de planta de saló amb tres naus de 54 m. de longitud, la central el doble d'ample. Les naus estan separades per dos files de 7 columnes. La coberta és de nervadura gòtica i té la mateixa alçada a les tres naus. L'àbsis octagonal no compta amb deambulatori.

L'espai interior de la basílica és unitari i els elements de suport de la coberta, reduïts a la mínima expressió, no són cap impediment perquè la llum circuli ni per tenir una visió completa de l'espai interior. La igualtat en l'alçada de les naus i la nuesa de les formes arquitectòniques també formen part d'aquesta concepció unitària de l'espai. L'interior, doncs, clarament ens parla d'un ambient arquitectònic mediterrani que bé pot ser identificat en el gòtic català. A l'hora de comparar l'edifici amb d'altres de catalans, segurament la Catedral de Castelló d'Empúries és la que té major semblança amb la de Santo Domingo. Comparant els seus interiors, ens adonem del llenguatge similar de la disposició de l'espai.

Esquerra: Castelló d'Empúries. Dreta: Santo Domingo

Més fotografies de les catedrals de Castelló i Santo Domingo:

<http://www.catedraldecastello.com/>

http://www.sosuadomrep.com/photo_albums/cathedral_santa_maria_la_menor.htm

La diferència fonamental (a banda de la temporal, de més d'un segle) és la superioritat de les mides de Castelló i, en particular, la diferència en l'alçat, que en el cas de Santo Domingo és inferior a les alçades del gòtic català clàssic. Una possible explicació a aquests trets diferencials, juntament potser també amb la robustesa (o sensació de) de les columnes de la Catedral dominicana (que difereix del gòtic català clàssic), la podria estar donant el mateix rei Ferran el Catòlic en una carta datada el 1509 i adreçada a Jaume Colom, fill del descobridor:

Valladolid, 14 Noviembre, 1509. El Rey al almirante D. Diego Colón: « Deveys mandar dar prisa en el hazer de las iglesias desa ysla; y que sean buenas y bien fuertes, aunque no sean muy altas ni muy fundiosas, porque las grandes tormentas, que en esa ysla se comienca á venir, no las derriben; y en esto creo yo que se gastarán la mayor parte de los diezmos, entretanto que van allá los perlados.» BOLETÍN, tomo XX, pág. 286.⁴

⁴ Fidel Fita Colomé (S.I.). *El primer apóstol y el primer obispo de América. Escrito inédito de Fray Bernal Boyl; y nuevos datos biográficos de Fray García de Padilla, obispo de Bainúa y de Santo Domingo en la isla de Haití*. Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, Alacant 2006
<http://www.cervantesvirtual.com/FichaObra.html?Ref=16768&portal=33>
Altra edició: *Boletín de la Real Academia de la Historia*, volum 20 (1892), pp. 573-615.

Cal mencionar també la proximitat i relació entre Castelló d'Empúries, capital del Comtat, i Pals, l'altre gran centre medieval de l'Empordà i punt de partida del primer viatge a Amèrica de Colom, segons les tesis de Jordi Bilbeny, entre d'altres.

També es considera que la Catedral i les drassanes de Santo Domingo són els únics edificis d'aquesta tipologia a Amèrica i que les drassanes dominicanes només són comparables a les de Barcelona.

Finalment, sobre el promotor o impulsor de l'edifici, el bisbe Alexandre Geraldini, cal destacar la seva estreta vinculació amb en Cristòfor Colom, així com la de la família Geraldini amb el casal de Barcelona i la cúria papal, en especial amb Alexandre VIII (de la família Borja, súbdits també del casal de Barcelona). La vinculació dels Geraldini amb els estats de la confederació catalana i la seva cort és total i absoluta: són ambaixadors, capitans, bisbes, secretaris, etc. Bernardino Geraldini, tiet d'Alexandre, és fet Capità de Nàpols pel rei Ferran el Catòlic i se li amplia el seu escut amb el del regne de Sicília. La majoria dels membres de la família estan al servei dels reis catalans, tal i com el mateix rei Ferran explica al seu ambaixador romà:

“Magnifico Militi Hieronimo Sperandeo Oratori carissimo nostro fideli. Ambasciatore. Li meriti e servizi di tutta la Casa de' Geraldini sono stati e sono tali verso Nui e la Casa nostra, che meritamente ne inducemo a dimostrarne in genere e in specie in omne loco facenda propitij e favorabili e massime verso lo Magnifico M. Bernardino Giraldino, e suoi figli, li quali in omne tempo e fortuna hanno mostrato lo amore e l'affectione, che sempre ce hanno portato, e però comando Nui cordialmente M. Agabito Giraldino Secretario del Regno Legato, figliuolo del detto M. Bernardino, per essere persona degna e virtuosa, desideramo quanto possemo omnedi esaltarlo, come ad quella che cognoscimo, che lo merita. (...)Dat. in Castello Novo Neapolis 25 Octobris 1496. Rex Federicus.”⁵

El germà d'Alessandro, Antoni Geraldini, havia estat secretari d'Alfons el Magnànim a Sicília i després ho va ser a Catalunya de Joan II i Ferran el Catòlic, és preceptor del fill il·legítim de Joan II, escriu els *Carmina ad*

⁵ Eugenio Gamurrini, *Istoria Genealogica delle Famiglie Nobili Toscane et Umbre*, vol. III, pp.169-185, Florència 1673. Extret de la versió digital: http://www.geraldini.com/new/famiglia_geraldini.asp

Iohannam Aragonum, en exaltació a Joan II i amb referències a alts personatges catalans; l'Alessandro té també una llarga carrera al servei dels interessos de Barcelona, va a Anglaterra amb Caterina d'Aragó i és preceptor de les filles de Ferran II. L'Antonio i l'Alexandre tenen una gran influència en els humanistes catalans. És el mateix Antoni Geraldini qui, en el seu Discurs davant Inocenci VIII, defineix la seva adscripció política i identitària, i per extensió també la del seu germà:

“Afirma que, aunque por nación italiano, es hispano por educación (46), pues desde los tiernos años en España y al servicio de su reino, ha sido elegido para este cargo no por falta de antiguos y nuevos oradores, sino porque se ha mirado en esta ocasión más el mérito que la nacionalidad”⁶

L'adscripció nacional catalana d'aquesta branca de la família geraldini també és patent en l'escut que apareix en la tomba d'Alexandre Geraldini a la Catedral de Santo Domingo: quatre quartans amb els escuts dels Geraldini i del Regne de Sicília⁷. En resum doncs, podem dir que l'Alexandre Geraldini i la seva família estava políticament, civil, econòmica i cultural vinculada al món català. Així doncs, seria també lògic pensar que si l'Alexandre arriba a Amèrica en tant que súbdit de la monarquia catalana, el projecte catedralici i altres edificacions que pogué portar a terme haurien seguit models i mestres també catalans o dels estats catalans, com Sicília, imbuïts per la influència cultural, artística i arquitectònica catalana.

Els palaus de Jaume Colom i Ferran Cortès

No es coneix el o els autors de l'anomenat "Palacio de Don Diego Colón", del primer ¼ del s.XVI. Als anys 50 del s.XX i sota les dictadures de Trujillo i Franco, s'encarrega la restauració de l'anomenat "Alcázar de Colon" a

⁶ Roberto M.Tisnés J.CMF. *Alejandro Geraldini Primer obispo residente de santo domingo en la española. Amigo y defensor de Colon*. Pàg. 78. Coleccion Catedral Primada. Serie Estudios 1. Santo Domingo 1987. Edició digital http://www.geraldini.com/new/alessandro_alejandro.asp

⁷ http://www.geraldini.com/new/alessandro_tomba.asp

l'arquitecte castellà Javier Barroso, amb unes intervencions que es consideren interpretacions idealitzades. El projecte de restauració porta una càrrega ideològica important que relaciona Santo Domingo amb els conqueridors i evangelitzadors espanyols, destacant el caràcter pioner de l'illa en la difusió de la raça hispana i valors catòlics al Nou Món. La Memòria del projecte de Javier Barroso de 1955 és prou explícita pel que fa als dubtes sobre la fidelitat de la reconstrucció:

*"...puede emplearse la expresión "reconstruir" cuando disponemos de unos datos parciales que permiten deducir lógicamente los que faltan, con seguridad plena de que estamos en condiciones de recrear el conjunto con toda exactitud, y es en cierto modo curioso comprobar cómo el Palacio del Almirante aparece reproducido con equivocaciones garrafales en grabados antiguos que fueron realizados cuando los restos se encontraban más completos que en la actualidad. De las fachadas faltan hoy solo algunos detalles, que deberán ser inventados con fidelidad a su época. Los grabados aludidos no pueden inspirar confianza."*⁸ o "El respeto al poder de evocación ha de estar en la base misma de cualquier tarea de reconstrucción (...)"⁹

Davant de la mancança total de referències sobre la coberta i de plànols originals de l'edifici, en Barroso opta pels models comuns a l'Espanya (s'entén Castella) d'aquells temps. Barroso planifica una reconstrucció ideal.

Sobre aquest edifici, l'Alba Vallès i Formosa a l'article "La casa dels Colom a Santo Domingo", diu:

*"Seria bo afegir que l'estil d'aquesta casa dels Colom a l'illa antillana està inspirat en les construccions destinades a la llotja, casa de contractació o consolat del mar dels Països Catalans. O sigui, un edifici rectangular de dues plantes, amb la façana de cara al mar, unes galeries de cinc arcs rebaixats amb teginats, i portes que obren a dites galeries i donen llum a grans estances".*¹⁰

⁸ Javier Barroso. *Palacio de Colon- Memoria*. Pàg. 9. Editora del Caribe. Santo Domingo, 1955

⁹ Javier Barroso. *Palacio de Colon- Memoria*. Pàg. 24. Editora del Caribe. Santo Domingo, 1955

¹⁰ Alba Vallès i Formosa. *Terra Rubra*, any 16, Tarroja, març-abril del 2006, núm. 99, p. 10.

Per altra banda, en Guillem Coma ens diu a la Relació del segon viatge que, a l'Illa Isabel "la residència del Prefecte (Cristòfor Colom) es diu Palau Reial"¹¹. Si en Colom vivia en un palau reial, és lògic pensar que l'edifici ha de descendir arquitectònicament de models anteriors, de manera que urgeix la comparació d'una possible reconstrucció, a partir de fonts i gravats, del Palau de Jaume Colom, amb la xarxa de Palaus Reials que els monarques catalans tenien als seus estats. Tot i que el palau dominicà actual és només una part modificada de l'original i que no està clara la composició original de la planta i de la doble galeria d'arcs, que n'és l'element més representatiu, tenim exemples de palaus reials catalans amb galeries d'arcs al pati (Perpinyà) o com a miradors marins (Palma).

Totes aquestes reflexions són extensibles al palau mexicà de Ferran Cortès, edifici tipològicament igual al de Jaume Colom i que es diu que deriva d'aquest.

Hospital de Sant Nicolau de Bari de Santo Domingo.

Edifici del primer quart del s. XVI del qual només es conserven les runes i l'església totalment reformada, impulsat pel governador "Nicolás de Ovando". Diego Angulo Íñiguez, catedràtic de la Universitat de Sevilla, comenta les diferències d'aquest hospital amb els de la Península Ibèrica fundats durant els anys dels Reis Catòlics (l'Hospital Real de Santiago de Compostela, el de Santa Cruz de Toledo i el de Granada):

"En esos tres hermosos hospitales españoles encontramos la disposición cruciforme, las dos plantas y la fusión del hospital y la iglesia. La única novedad importante que respecto de ellos significa el de San Nicolás es la presencia de las naves laterales y la falta de los cuatro patios que en los monumentos peninsulares ocuparon, o se pensó que ocupasen, los cuadros formados por los cuadros de la cruz. Lo primero se debe, evidentemente a una diferencia de criterio (...). De todos modos esa disposición de tres naves dentro de la planta cruciforme existe en el

¹¹ *Relación de Guillermo Coma, traducida por Nicolás Esquilache, dins Cartas de particulares a Colón y Relaciones coetáneas*; edició de Juan Gil i Consuelo Varela, AlanzaUniversidad-398, Alianza Editorial, SA, Madrid, 1984, p. 199. Citat per J. Bilbeny. a *Cristòfor Colom. Príncep de Catalunya*, pàg 35, nota 67.

*Hospital General de Valencia, que debió de comenzarse muy poco después de 1512, si bien las presenta separadas por columnas, en cada uno de sus brazos", i afegeix: "Aunque no sea ésta ocasión de averiugar el origen de los hospitales cruciformes, sí diré que no son típicamente nuestros como se ha asegurado (cita Lampérez, *Arquitectura Civil*, II, 267), pues se empleó ya en Italia durante el siglo XV".¹²*

És a dir que l'autor del text, amb la idea de relacionar l'hospital de Sant Nicolau amb els coetanis peninsulars, acaba relacionat l'hospital dominicà amb el General de València i localitzant l'origen d'aquesta tipologia d'hospital a la Itàlia del segle XV, de manera que les coordenades espacials i temporals tornen a ser les de l'àmbit cultural i polític català.

També cal tenir en compte l'arrelament de Sant Nicolau a l'àmbit geogràfic medieval català, amb especial devoció al Regne de Nàpols i a diverses ciutats catalanes, segons la informació que es dona el portal Vikipèdia:

Sant Nicolau de Bari o Sant Nicolau de Mira, (...) és el nom comú de l'històric Sant Nicolau, que visqué durant el segle IV a [Anatòlia](#) (...). L'any 1087 les seves relíquies es dugueren a Bari, Itàlia, ciutat amb la qual quedà relacionat des d'aleshores. A l'Edat Mitjana fou patró dels navegants, amb [sant Elm](#), [sant Antoni de Viana](#) i [santa Clara](#), com es recull en el pròleg del [Llibre del Consolat](#).

El patronatge de sant Nicolau quedà reflectit arreu dels Països Catalans: el sant tingué una capella a la [platja de Barcelona](#), una a l'entrada del [port de Ciutadella](#) i encara en té una, des del s. XIII, a [Portopí](#), el primitiu port de [Palma](#), on hi havia un retaule gòtic amb tres patrons citats (sant Nicolau, sant Antoni i santa Clara), obra de mitjan s. XIV actualment al [Museu de Mallorca](#). A Palma, encara té dedicada una de les quatre esglésies parroquials medievals, tengué capella a la Seu i a diferents esglésies i a Mallorca es conserven tres retaules medievals més del sant, amb escenes de la seva biografia. A [Alacant](#), Sant Nicolau és el patró de la ciutat, encara que no tothom ho sap ni ho celebra, i la catedral d'aquesta població s'anomena de Sant Nicolau de Bari. Altres poblacions amb una església dedicada a sant Nicolau són [l'Ametlla del Vallès](#), [Calella](#), [Gandia](#), [Malgrat de Mar](#), [València](#), etc.

"Sobre l'advocació a sant Nicolau en cas de temporal, es coneix el costum de portar un pa anomenat "pa de sant Nicolau" que es llançava a la mar en cas de temporal a fi d'apaivagar-lo i que explica [Francesc Vicenç Garcia](#) en unes Dècimes del viatge per mar, que compongú

¹²Diego Angulo Íñiguez. *El hospital de Nicolás de Ovando en Santo Domingo*, Separata del Anuario del Cuerpo Facultativo de ARchiveros, Bibliotecarios y ARqueólogos, pàgines 103 i 104. 1934-35.

sobre un temporal que passà personalment amb el [Lloctinent](#) o [Virrei](#) del Principat de [Catalunya](#) [Francisco Hurtado de Mendoza](#):

De una bolseta brodada / la trista marquesa trau / un pa de sant Nicolau, / i el comana a una criada / perque a la mar alterada / lo tire ab devota fe; / pero ella, que cor no té / quan la gran borrasca mira, / a la mar del ventre el tira, / que està alterada també.

Relacionat amb la protecció dels infants i els regals, als nostres països, tenim l'obra hagiogràfica del s. XIV, anònima i en noves rimades, titulada "Sermó de sant Nicolau" i, a [Montserrat](#), la tradició medieval del [Bisbetó](#). Aquesta comença a celebrar-se el dia de Sant Nicolau, patró dels escolans, que n'elegeixen un que farà de bisbe dels xiquets (bisbetó) (...) Aquest costum antany es celebrava també a Girona, Lleida, Mallorca i Vic i es conserven dos textos medievals catalans del sermó, un en octosíl·labs apariats i l'altre en codolades."¹³

Així doncs, sembla ser que la devoció a Sant Nicolau de Bari està estretament relacionat amb l'àmbit geogràfic medieval català i seria provable pensar que arriba a Amèrica des d'aquest ambient cultural.

Per altra banda, queda per encaixar en tot això la figura de Nicolás de Ovando, frare franciscà suposadament natural del poble de Brozas a la província de Cáceres, sota el govern dominicà del qual fou aixecat l'Hospital. El nom del governador hauria condicionat, doncs, el de l'hospital. Nicolás de Ovando té una bona realció amb Bartolomé de las Casas o Pare Casaus, Hernán Cortés o Ferran Cortès i els mateixos reis i és, també, un personatge de cort. Però com absolutament tots els altres protagonistes de l'empresa americana, començant pel mateix Almirall Colom, aquest personatge també resta envoltat d'un mar de dubtes:

"De aquí una gran confusión y vaguedad en las noticias relativas á este personaje, y, lo que es aún más grave, una gran diversidad y hasta oposición de criterios, al juzgar su carácter y conducta."¹⁴

Fotografies antigues¹⁵ de l'Hospital de Sant Nicolau de Santo Domingo (posteriorment anomenada de *La Altagracia*), ens mostren una façana llisa amb

¹³ http://ca.wikipedia.org/wiki/Sant_Nicolau

¹⁴ D. Cándido Ruiz Martínez. *Gobierno de frey Nicolás de ovando en la Española*. Conferència del 08/05/1892. Impresores de la Casa Real, Paseo de San Vicente, núm. 20 1892, Madrid.

una porta d'arc apuntat emmarcada amb unes motlures rectangulars que es projecten fins la finestra del damunt de la porta, també emmarcada d'aquesta forma. Aquesta forma de marc amb motlures al voltant de portes i finestres sembla tenir un paral·lelisme en molts edificis catalans (malgrat la distància temporal), com ara les llotges de València i Palma, palaus reials com el de Poblet, etc. L'església fou parcialment destruïda el 1912 i reconstruïda: la planta d'una sola nau (del tipus utilitzat normalment pels ordres mendicans) manté una coberta gòtica, amb el mateix tipus d'arcs que te la nau central de la Catedral de Santa Maria la Menor, a la mateixa ciutat. Aquest tipus de marc rectangular amb motlures sembla trobar-se també a l'edifici de la mateixa ciutat anomenat "**Colegio del Gorjon**".

Finalment cal dir que la família dels Colom barcelonins també patrocinen hospitals, com el de Sant Pau de Barcelona, i que són devots de l'ordre de Sant Francesc. Aquesta ordre és la primera a desembarcar al Nou Món i construir els seus edificis, com el convent de Sant Francesc de Santo Domingo, actualment en runes. El mateix rei demana a aquest ordre l'enviament d'efectius als nous territoris:

*"Burgos, 14 Abril, 1508. El Rey al Capítulo general de la Orden de San Francisco, que se celebraba en Barcelona, para que envíen religiosos á Indias, que instruyan y corrijan á los naturales y á los pobladores."*¹⁶

L'edifici anomenat "**Casa del Cordón**", residència d'en Jaume Colom abans d'instal·lar-se al palau, té la porta emmarcada per un cordó també franciscà.

La "**Casa de la Moneda**"

¹⁵ <http://www.abbeyclock.com/santo/iglesias.html>

¹⁶ Fernández de Navarrete, *Colección de los viajes, etc.*, volum III, pàgines 535 i 536. Madrid, 1829.

L'últim edifici a comentar que sembla donar referències artístiques catalanes és l'anomenada "Casa de la Moneda", de mitjans segle XVI. Sembla ser que no existeix cap tipus de documentació ni referències sobre l'origen, propietaris o activitats de l'immoble. L'historiador de l'art Erwin Walter Palm senyala, sobre l'ornamentació de la porta d'entrada, que:

*"este tipo de friso con repertorio de cabezas es reconocible en Europa en los medallones de la Torre Pallaresa, atribuibles a Damián Forment, en Barcelona."*¹⁷

La Torre Pallaresa és un important edifici relacionat amb Carles V i també amb Joan Colom (l'Almirall), de la qual cosa en donen constància cronistes badalonins. L'edifici es troba molt a prop del monestir de Sant Geroni de La Murtra, el conjunt medieval que tanta relació té amb l'empresa de descoberta d'Amèrica, segons les teories catalanes. És allí, segons Jordi Bilbeny (entre d'altres), on Colom és rebut pels reis a la tornada del primer viatge.

¹⁷ Citat per la web *Santo Domingo Colonial*, de la Secretaria de Estado de Turismo, http://rsta.pucmm.edu.do/Ciudad_Colonial/monumentos1.htm